

Flora Əkbərova
ADİU

İQTİSADİ DİSKURSDA METAFORLARIN İSTİFADƏSİ

*Açar sözlər: metafor, konsept, diskurs, idiom, implisit**Keywords: metaphor, concept, discourse, idiom, implicit**Ключевые слова: метафор, концепт, дискурс, идиома, имплицитный*

İnsandan danışırıqsa davranış, yaxud N.Xomskinin təbirincə desək, biheyvuarizm barədə unutmamalıyıq. İqtisadi diskursda canlıların davranışı, xüsusiyyətləri və bacarıq qabiliyyətləri əks olunmasını müşahidə edə bilərik. Məsələn, finans markerləri, müəssisələr və iqtisadi təşkilatlar fərdləşdirilə bilər və onlar insanların müəyyən qabiliyyətlərini, xüsusiyyətlərini, davranışlarını və hətta psixoloji vəziyyətlərini belə nümayiş etdirmək imkanına malikdirlər. Məsələn,

“Finansial Tayms” qəzetindən seçdiyimiz nümunələrə nəzər salaq:

1.

They are quick to cut rates if financial markets *tremble*. [FT] – Əgər maliyyə bazarı *hərəkətə gəlsə*, onlar cəld faizləri aşağı salmaqda cəhd edə bilərlər. (Hərfi tərcümə: Əgər maliyyə bazarı *titrəşsə*, o halda onlar cəld faizləri aşağı salarlar.)

Tremble – *feil*. 1.Əsmək, titrəmək; 2. qorxmaq, ehtiyat etmək; hərəkətə gəlmək.

2.

Corporations hang on *stubbornly*. [FT] – Müəssisələr *inadla* davam gətirirlər. (Hərfi tərcümə: Müəssisələr *inadkarlıqla* dözürlər.)

Stubbornly – *zərf*. inadla; tərsliklə; tərs-tərs.

3.

This increases the risk that the economy will *wake up* in a sweat at 2 a.m. [FT]- Bu iqtisadiyyatın gündüz saat ikidə tələşlə *hərəkətə gələcəyini* riskini artırır. (Hərfi tərcümə: Bu iqtisadiyyatın gündüz saat ikidə tələşlə *oyanacağı* riskini artırır.)

Wake up – *feil*. 1.yuxudan oyanmaq, yuxudan ayılmaq; 2.canlanmaq, baş qaldırmaq; 3.özünə gəlmək.

4.

The oil price will have its *revenge*. [FT]

Neftin qiyməti öz *hesabını alacaq*. (Hərfi tərcümə: Neftin qiyməti öz *qisasını alacaq*.)

Revenge – *feil*. qisas/intiqam almaq.

Yuxarıda verdiyimiz nümunələrdə işlədilmiş ismlər, feillər, zərflər məsələn, *tremble*, *wake up*, *revenge*, *stubbornly*, *misery*, *jittery* və s. kimi sözlər insanın davranışına aid olan müxtəlif vəziyyətləri əsk etdirirlər. Bu sözlərin iqtisadi diskurs kontekstində istifadə olunması iqtisadi vəziyyətin hansı halda olmasının göstərən aydın konseptual məfhumlar hesab olunur. İqtisadi diskursa və iqtisadi

nətnə aid materiallar məsələn, sözlər, ifadələr, idiomatik birləşmələr, metaforlar, metonomiyalar, ironiyalar və s. ilə tanış olduqca diqqətimizi maraqlı bir fakt cəlb etdi. Əvvəlcə aşağıdakı nümunələrə baxaq və sonra fikrimizi davam etdirək:

1.

Crisis will be painful to everyone, and so single *remedy* will be enough.[FT]

Böhran hamı üçün ağır olacaq və tək bir *çarə* (çıkış yolu) belə kifayət olacaq. (Hərfi tərcümə: Böhran hamı üçün ağır olacaq və tək bir *müalicə* (çarə;çıkış yolu) belə kifayət olacaq.)

Remedy – *isim*. 1.dərman; müalicə vasitəsi; çarə; 2.vasitə.

2.

British car industry now looks *healthier*. [CN] – Britaniya maşın sənayesi indi *daha sağlam* (sağlıklı) görünür.

Health- *sifət*. sağlamlıq.

3.

They are in the pursuit of a *cure* for the country's economic *illness*. [CN]

Onlar ölkənin iqtisadi iflasını (yaxud zəifliyini) yaxşılaşdırmaq üçün təqibdədirlər. (Hərfi tərcümə: Onlar ölkənin iqtisadi xəstəliyini müalicə etmək üçün təqibdədirlər.)

Cure – *isim*. 1.çarə, dərman; üsul, yol; tədbir; 2.müalicə; müalicə kursu.

Cümlələrdə istifadə etdiyimiz terminləri seçək:

Remedy- müalicə

Healthier – daha sağlam

Feeble – zəif

Headache – baş ağrısı

Cure –müalicə

illness - xəstəlik.

Gördüyümüz kimi, bütün sözlər insanların səhhəti ilə bağlı işlədilmiş sözlərdir. Bu sözlər iqtisadiyyatda təzahür edən sağlam və xəstə, yəni yaxşı və pis vəziyyəti ən yaxşı şəkildə əks etdirən bilən və iqtisadi vəziyyəti insanlara aydınlığı ilə anlamaq üçün bir tərz yaradırlar. Məsələn, belə bir sual diskurslu situasiya quraq:

-How is the economy in your country? Is it the headache of yours or not?

-Yes, some times ago it could be considered as a headache of ours. But the government did its best and recovered it from the illness and now it is in good health, I can say.

-Oh, congratulation. May it live long and die happy!

Tərcüməsi:

-Sizin ölkədə iqtisadiyyat nə vəziyyətdədir? Sizə başağrısıdır, ya yox?

-Bəli, bir müddət əvvəl o bizə başağrısı hesab olunurdu, amma hökumət əldən gələnə etdi və o xəstəlikdən sağaldı. İndi isə deyə bilərik ki, o sağlam vəziyyətdədir.

-Ah, təbriklər. Ona uzun ömür və can sağlığı arzulayıram!

İki dost arasında gedən danışığın şahidi olduq. Əgər birinci cümlədə istifadə olunan *economy* termini olmasaydı bu dialoqun həkim və xəstə arasında getdiyini düşünə bilərdik. Tam anlamı ilə səhətdən gedən bir dialoq kimi səslənir. Sağlamlıq, xəstəlik, can sağlığı arzusu və s. Bu o anlama gəlir ki, bu kim terminlər

insanlarla iqtisadiyyat arasında tam əlaqəni və iqtisadiyyatın insan həyatının tam ayrılmaz bir parçası olduğunu vurğulamamıza bir daha əsas verir. Bəzilərinə çətin və mürəkkəb görünən iqtisadi konsept insan həyatına daxil olan sözlər, psixoloji vəziyyət və s. ilə daha aydın və anlaşılan ifadə oluna bilər. Bütün bunlar da iqtisadi terminlərin koqnitiv linqvistik tərəfini qabartmağa və tədqiqata cəlb etməyə şərait yaradır [1, s.34].

Məlum oldu ki, konseptlər insan şüuruna məxsusdur və onlar iqtisadi diskurs və yaxud iqtisadi mətn daxilində iqtisadi anlamın insanlar tərəfindən aydın başa düşülməsinə yardımçı olurlar [2, s.189]. İqtisadi diskursda işlədilən konseptlər məlumatın oxucuya tanış olan formada çatdırılmasını təmin edir. Müəyyən olunur ki, oxucu, yaxud dinləyici ona tanış olan konseptlə iqtisadi məlumatı daha aydın dərk edir və ötürülmüş məlumatda müəllifin niyyətini daha aydın anlayır. İqtisadi diskurs zamanı beynin, davranış və konseptin intuitiv olaraq əlaqəli olması qənaətinə gəlinir. Fərdin konseptual biliyi və həmin biliyin ötürülməsi yaddaşda saxlanılmış iqtisadi məlumatın təqdimatı kimi göstərilir. Dilçilərin iqtisadi diskursda və iqtisadi mətnlərdə konseptlərin işlədilməsinin elmi əsasları mənbələrə əsaslanaraq izah edilir.

Ədəbiyyat

1. Kövecses Z. *Metaphor: A Practical Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2002, 385 p.
2. Abdullayev Ə. Aktual üzvlənmə, mətn və diskurs. "Zərdabi LTD" MMC, Bakı, 2011, 272 s.
3. Veysəlli F.Y. Diskurs təhlilinə giriş. -Bakı: Təhsil: NPM, 2010, 141 s.
4. Борботько В.Г. Принципы формирования дискурса: от психолингвистики к лингвосинергетике. -М.: КомКнига, 2006, 288 с.
5. Boers F., Demecheleer M. A Few Metaphorical Models in Economic Discourse. *ESP Journal*, 1997, In: Liebert, W-A, G.Redeker & L.Waugh (eds.), *Discourse and Perspective in Cognitive Linguistics*, pp. 115-129, Amsterdam: John Benjamins.

Summary

The use of metaphors in economic discourse

The article investigates the usage of metaphors in economic discourse. It is stated in the article that concepts belong to human mind, and they help people to perceive implicit meanings of economic texts and discourse. Moreover, it is stated that the metaphors which are used in economic discourse play a very crucial role in delivering the information to the listener, or reader. Besides, the article highlights the role of conceptual knowledge of an individual while sending the information. The scientific basis of using metaphors in economic discourse and texts have also been touched upon in the article.

Резюме

Использование метафор в экономическом дискурсе

Статья изучает использование метафор в экономическом дискурсе. В статье заявляется, что концепты принадлежат человеческому рассудку и помогают людям правильно воспринимать имплицитные значения экономических текстов и дискурса. Более того, в статье подчеркивается, что метафоры, которые используют-

ся в экономическом дискурсе, играют очень важную роль в доведении информации слушателю или читателю. Статья также освещает роль концептуального знания индивида в процессе отправления информации. Далее в статье затрагиваются вопросы научного объяснения использования метафор в экономических текстах и дискурсе.

Rəyçi: fil.e.d., prof. L.Cəfərova
ADU-nun İngilis dilinin qrammatikası kafedrasının
21.11.2016-ci il tarixli iclasının
05 sayılı protokolundan çıxarış.

Daxil olma tarixi: 17.01.2017